

Розділ I

Економічна теорія

УДК 338.24:336.221:631.145

А. В. Босенко
аспірант,
Національний університет
державної податкової служби України

Пріоритети регіональної стратегії державного регулювання господарювання та землекористування

У статті сформульовано принципи формування аграрної політики в регіоні. Визначено стратегічні напрями, розвитку рослинництва в Полтавській області. Обґрунтовано, що стратегічні напрями розвитку землеустрою створюють основу для пошуку прогресивних приватних управлінських рішень, які зумовлюють збільшення віддачі від нових землеробських і технічних засобів і технологій. Сформульовано стратегічні завдання розвитку тваринництва. Обґрунтовано пріоритети стратегії державного регулювання господарювання й землекористування Полтавської області.

Ключові слова: АПК, державне регулювання, господарювання, землекористування, регіон.

А. В. Босенко
аспірант,
Національний університет
государственной налоговой службы Украины

Приоритеты региональной стратегии государственного регулирования хозяйствования и землепользования

В статье сформулированы принципы формирования аграрной политики в регионе. Обосновано, что стратегические направления развития землеустройства создают основу для поиска прогрессивных частных управленческих решений, которые определяют увеличение отдачи от новых земледельческих и технических средств и технологий. Определены стратегические направления развития растениеводства в Полтавской области. Сформулированы стратегические задачи развития животноводства. Обоснованы приоритеты стратегии государственного регулирования хозяйствования и землепользования Полтавской области.

Ключевые слова: АПК, государственное регулирование, хозяйствование, землепользование, регион.

*A. Bosenko
graduate student,
National university
of government tax service of Ukraine*

The priorities of the regional strategy of government regulation over managing and land tenure

The principles of forming agrarian policy in the region have been formulated in the article. It is grounded that the strategic trends of land-utilization create the base for searching the progressive private managing decisions that result in increasing the profit of new farming and technical means and technology. The strategic trends of developing the plant-growing in Poltava region have been defined. The strategic tasks of stock-raising have been formulated. The priorities of the strategy of government regulation over economy and land tenure in Poltava region have been grounded.

Keywords: agricultural complex, government regulation, economy, land tenure, region.

Постановка проблеми

В основу методології аграрного реформування покладено інституційний підхід, який ми розуміємо як систему принципів перетворення аграрної сфери. Ці принципи спрямовані на зміну базисних складових попереднього аграрного ладу за допомогою врахування специфіки українських інститутів-умов, які діятимуть через інститути-фактори та за допомогою інститутів-механізмів.

У сучасних умовах необхідна розробка стратегії розвитку АПК регіону у вигляді розгорненого плану стійкого розвитку із вказівкою конкретних заходів за кожним інструментом його регулювання з боку держави [1, с. 58]. Необхідним є коректування аграрної політики держави з метою підвищення ефективності підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі регіону [2, с. 24].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню проблем стратегії розвитку агропромислового комплексу приділили увагу П. Гайдуцький [4], І. Ігнатєва [5], А. Лисецький [6], В. Месель-Веселяк [7], С. Пакулін [8].

При обґрунтуванні стратегії розвитку АПК питання формування експортних ресурсів розглядають А. Лисецький, М. Соломко та Л. Мельник. За їх розрахунками, Україна може успішно реалізувати експортний потенціал, зокрема продовольчого та фуражного зерна на рівні понад 20 млн. т на рік, а також зберегти пріоритет експорту олії (700 тис. т на рік) [9, с. 467, 468]. Реалізацію продукції тваринництва вони не передбачали. Проте нами наведено дані тільки невеликого фрагмента дослідження, виконаного науковцями Інституту економіки природокористування та розвитку Національної академії наук України, результатом якого стало наукове обґрунтування стратегії розвитку продовольчого комплексу України. Одна з провідних ідей, сформульованих при визначенні теоретико-методологічних засад розвитку комплексу, якою ми послідовно керувалися в процесі дослідження, полягає в такому: «Виробництво різних видів продукції концентрується в тих місцях, де для цього є найкращі соціально-економічні та природно-економічні умови. Отже, у межах єдиного продовольчого комплексу відбувається спеціалізація регіональних ПК» [9, с. 357]. Причому наголошується на тому, що в сучасних умовах регіональні продовольчі комплекси переважно самостійно вирішують завдання свого розвитку й забезпечення продовольчої

безпеки в регіоні. Погоджуючись із цим положенням, вважаємо за необхідне підкреслити, що з нього логічно випливає висновок не тільки про доцільність, а й про необхідність обґрунтування стратегії розвитку регіональних АПК.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Ураховуючи сучасний стан агропромислової сфери, багато питань державного регулювання господарювання та землекористування залишаються невирішеними: визначення стратегічних напрямів розвитку тваринництва та рослинництва, землеустрою в Полтавській області, які зумовлюють збільшення віддачі від нових аграрних технологій; наукове обґрунтування пріоритетів стратегії державного регулювання господарювання й землекористування Полтавської області. Тому їх слід розглянути детальніше.

Формулювання цілей статті

Цілі дослідження: обґрунтувати принципи формування аграрної політики в регіоні; визначити стратегічні напрями розвитку рослинництва в Полтавській області; сформулювати стратегічні завдання розвитку тваринництва; науково обґрунтувати пріоритети стратегії державного регулювання господарювання та землекористування Полтавської області.

Виклад основного матеріалу дослідження

Суть проведеного дослідження полягає у визначенні пріоритетів стратегії державного регулювання господарювання й землекористування, що сприяє ефективному використанню обмежених ресурсів агропромислового комплексу регіону, дає змогу сконцентрувати їх на найбільш актуальних напрямках.

Якщо низка заходів із підготовки й захисту інтересів вітчизняних сільськогосподарських виробників і переробників – це прерогатива уряду (захисні митні бар'єри, максимально можлива державна підтримка вітчизняних сільськогосподарських виробників), то найважливіші рамкові умови господарювання в аграрній сфері, що визначають ефективність діяльності сільськогосподарських виробників, значною мірою перебувають у межах можливого впливу органів державної влади Полтавської області.

Це стосується створення ефективної системи кредитування, що забезпечує доступність кредитів для сільськогосподарських виробників; цілеспрямованих і послідовних дій із фінансового оздоровлення та реструктуризації неплатоспроможних сільськогосподарських організацій; розвитку ринкового обороту земель, формування необхідних для цього юридичних і фінансових інститутів, практики правозастосування земельного законодавства; формування ефективної системи просування та збуту сільськогосподарської продукції, включаючи функціонування електронної зернової біржі, розширення обороту на ринку подвійних складських свідоцтв, створення системи логістики та зберігання сільськогосподарської сировини, зокрема зерна, за допомогою будівництва зерносховищ, що забезпечують високу якість зберігання.

З метою розширення експортних постачань продукції сільського господарства області необхідне сприяння в утворенні структур, що надають послуги з формування та супроводу партій сільськогосподарської продукції на експорт, створення регіональної системи сертифікації та інспекції продукції для забезпечення визнання проведеного випробування якості за кордоном.

Кінцевою метою аграрної політики області є створення АПК, який ефективно функціонує, адекватний за своєю формою внутрішній структурі й організації ринкової економіки, а також може задовольнити потреби області в основних видах продовольства й сільськогосподарської сировини, перетворити сільгосп-

виробника на кредитоспроможного й інвестиційно-активного суб'єкта ринкової економіки, який є конкурентоздатним і має стійку нішу на обласному, національному та світовому ринках [3, с. 18].

Проведене дослідження дало змогу визначити пріоритетні та найважливіші принципи формування аграрної політики в Полтавській області: ресурсозберігання в сільському господарстві; диверсифікація діяльності сільськогосподарських виробників, що забезпечує зниження залежності їх роботи від кон'юнктурних коливань цін на сільськогосподарську сировину, сприяння й підтримка реалізації проектів створення в області замкнених ланцюжків виробництв від обробітку сільськогосподарських культур до їх переробки; диференційована державна підтримка сільськогосподарських організацій усіх форм власності; екологічне планування використання агроресурсного потенціалу, екологізація агротехнологій для виробництва екологічно чистих продуктів харчування; підтримка з обласного бюджету елітного насінництва, племінного тваринництва, упровадження передових технологій світового рівня та проектів, що мають загальнообласне значення.

На сьогодні можна констатувати, що основним результатом проведених аграрних реформ стала радикальна зміна організаційно-економічних, фінансових і правових умов господарювання, здійснення переходу від планово-розподільної до ринково орієнтованої системи економіки. Перш за все, відбулися глибокі структурні зрушення. Унаслідок різкої зміни цінних співвідношень більш ніж удвічі впала питома вага аграрного сектору у валовому внутрішньому продукті України. Знизилася частка сільського господарства в АПК. Змінилася й структура сільськогосподарського виробництва. Рослинництво перетворилося на пріоритетну галузь аграрної економіки.

Стратегічними напрямками розвитку рослинництва в Полтавській області, як виявило проведене дослідження, є: максимальне використання біокліматичного потенціалу сільськогосподарських земель; упровадження ресурсо- й вологозберігаючих технологій у рослинництві, що забезпечують мінімізацію залежності сільськогосподарських організацій від несприятливих природно-кліматичних умов та економію на паливно-мастильних і витратних матеріалах; розвиток в області системи селекції та насінництва, використання новітніх досягнень у цій галузі як чинника інтенсифікації виробництва та інноваційного розвитку.

Полтавська область має у своєму розпорядженні достатній біокліматичний потенціал для вирощування зернових. За умови використання потенціалу ріллі на 75% рівень урожайності, порівняно з досягнутим, можливо збільшити по зернових культурах на 35-40%, сояшнику – на 45-50%, кормових культурах – на 30-35%. Приріст валової продукції в перспективі може бути забезпечений за рахунок: освоєння сучасних технологій – на 50%; удосконалення посівних площ і впровадження науково обґрунтованих сівозмін – на 15%; ефективного використання зрошуваних земель – на 15%; оптимізації термінів посіву та прибирання, підвищення якості робіт – на 10%; упровадження нових сортів і поліпшення насінництва – на 10%.

У 2013-2015 рр., на нашу думку, необхідно забезпечити стабілізацію виробництва основних видів рослинницької продукції та створення основи для подальшого його нарощування шляхом: удосконалення структури посівних площ на основі підвищення відновлення посівів зернобобових культур, оптимізації площ сояшника, кормових культур; забезпечення оновлення машинно-тракторного парку, переходу на енерго- та ресурсозберігаючі технології обробітку сільськогосподарських культур із використанням техніки нового покоління українсько-

го та зарубіжного виробництва; удосконалення системи насінництва сільськогосподарських культур та ефективного використання селекційних досягнень; реалізації заходів із відтворення ґрунтової родючості, досягнення біологізації землеробства на основі розширення посівів багаторічних трав, заорювання солами як добрива тощо; здійснення комплексу заходів із забезпечення стійкого виробництва якісного зерна сильних м'яких і твердих сортів пшениці та високих технологічних показників картоплі й овочів; забезпечення повернення в оборот невживаних орних земель; підвищення ефективності заходів захисту рослин від бур'янів, шкідників і хвороб; реалізації заходів із реконструкції, введення зрошуваних земель та їх ефективного використання.

У результаті реалізації названих вище пріоритетних напрямів планується оптимізувати структуру посівних площ, укріпити матеріально-технічну базу АПК, повернути в сільськогосподарський оборот вибулі землі, апробувати інтенсивні ресурсозберігаючі технології в пілотних господарствах, створити передумови для подальшого збільшення обсягів виробництва. Порівняно з 2008-2012 рр. планується збільшити площу посіву зернових на 11%, середню врожайність – на 16%.

До 2020 р. за рахунок сучасних технологій та ефективного використання ґрунтово-кліматичних ресурсів передбачається вихід на максимально необхідне виробництво всіх видів сільськогосподарської продукції за рахунок високоефективного використання засобів, інтенсифікації й освоєння сучасних технологій обробітку та програмування врожаїв сільськогосподарських культур. У цей період буде забезпечено якісне зростання обсягів виробництва основних сільськогосподарських культур, перш за все, за рахунок зростання їх урожайності.

Основоположними заходами щодо розвитку рослинництва на період до 2020 р. є повний переклад на принципи інтенсифікації при максимальній економії енергії та інших ресурсів і перехід до ведення цієї галузі на суто науковій основі. Науково обґрунтоване ведення рослинництва дасть змогу істотно збільшити, порівняно з 2005-2012 рр., виробництво найважливіших видів сільськогосподарської продукції, стабілізувати їх збори за роками, забезпечити розширене відтворення ґрунтової родючості й екологічну безпеку сільського господарства.

Стратегічними завданнями розвитку тваринництва є відродження суспільного сектору на новій технологічній основі, на принципах ресурсозберігання, удосконалення системи кормовиробництва, використання новітніх досягнень селекційної роботи, створення умов для рентабельної роботи галузі в умовах глобалізації ринків сировини й аграрної продукції.

На період до 2020 р. необхідно провести послідовні заходи щодо реконструкції та технічного переозброєння виробничої бази в галузі тваринництва, нарощування обсягів виробництва й поліпшення якості продукції до рівня міжнародних стандартів. Основний напрям розвитку молочного та м'ясного тваринництва на майбутні роки – зниження рівня збитковості та створення рентабельного виробництва за рахунок збільшення продуктивності тварин, поліпшення відтворення та збереження поголів'я, упровадження ресурсо- й енергозберігаючих технологій у кормовиробництво й утримання худоби. Передбачається реконструкція корівників щорічно по 2,4-9,5 тис. скотомісць із заміною доїльного устаткування та збільшенням утримання корів із доїнням у молокопроводи з 26 до 35%, придбання ємкостей для охолодження та зберігання молока щорічно на 200-230 т. Для вирощування телиць з метою відтворення стада передбачається реконструкція приміщень щорічно по 0,8-2,6 тис. скотомісць. Необхідними є реконструкція приміщень для відгодівлі великої рогатої худоби по 1,0-2,8 тис. скотомісць що-

річно, придбання роздавальників-подрібнювачів кормів по 18-20 штук для створення принципово нового напрямку приготування кормів до згодовування.

Стратегічним напрямом у підвищенні ефективності свинарства області, як виявило проведене дослідження, є подальша інтеграція з промисловими та фінансовими структурами для зміцнення кормової бази й можливості реконструкції тваринницьких приміщень, заміни технологічного устаткування з урахуванням прогресивних досягнень.

Основним напрямом у розвитку птахівництва області на майбутні роки визначено завдання зі збільшення обсягів виробництва на птахофабриках за рахунок технічного переозброєння на енергозберігаюче технологічне устаткування, розширення виробництва поглибленої переробки м'яса птиці, використання високопродуктивних кросів і створення міцної кормової бази. Ці заходи дадуть змогу збільшити виробництво яєць у сільгоспідприємствах у 2020 р. у 1,2 раза до рівня 2010 р., м'яса птиці – в 1,6 раза.

Основним напрямом племінної роботи є вдосконалення накопиченого в області достатньо високого генетичного потенціалу порід великої рогатої худоби, свиней, овець і коней, збільшення їх продуктивності та поліпшення якості продукції. Значного поширення набуде інформаційно-аналітична система племінної роботи, раннє прогнозування продуктивних і племінних якостей тварин.

Вирішальним чинником, що визначає зростання обсягів виробництва продукції та продуктивності, є рівень годування тварин і птахів. Належить змінити структуру посівів кормових культур, відновивши зрошування, провести технічне переозброєння галузі кормодобувною технікою, основна частина якої буде придбана на умовах лізингу. Необхідно збільшити використання комбікормів на 81% загального їх споживання.

З метою поліпшення збалансованості раціонів за мінеральними речовинами нами пропонується будівництво цеху соле-мінеральних брикетів за рахунок кредитів і коштів, отриманню яких сприяли цілеспрямовані й послідовні дії з фінансового оздоровлення та реструктуризації неплатоспроможних сільськогосподарських організацій регіону.

Головним напрямом розвитку молокопереробної промисловості до 2020 р. є організація виробництва молочної продукції з тривалим терміном зберігання.

У розвитку виробничої бази для виробництва продукції з тривалим терміном зберігання можна виділити такі напрями: виробництво стерилізованого молока; виробництво пастеризованої продукції зі збільшеними термінами зберігання; виробництво сирково-сирних виробів з наповнювачами зі збільшеними термінами зберігання; виробництво згущеного молока.

В інвестиційному портфелі організацій молокопереробної галузі є ряд проєктів вироблення продукції з тривалим терміном зберігання. Це дасть змогу збільшити обсяг виробництва молочної продукції у 2015 р., порівняно з 2008 р., у 1,2 раза, зокрема цільномолочної продукції – у 1,3 раза, масла – у 1,3 раза, сиру – у 1,5 раза. У м'ясній промисловості прогнозується збільшення виробництва м'ясних напівфабрикатів (ромштексів, біфштексів, пельменів, супових наборів), повернення до м'ясомістких технологій вироблення ковбасних виробів і делікатесних виробів. До 2015 р. планується збільшення обсягу випуску ковбасних виробів в 1,4 раза. У хлібопекарській промисловості нами прогнозується збільшення випуску дрібних хлібобулочних, здобних і борошняних кондитерських виробів, розширення фірмової торгівлі.

Пріоритети регіональної стратегії державного регулювання господарювання та землекористування Полтавської області узагальнено та представлено на рис.

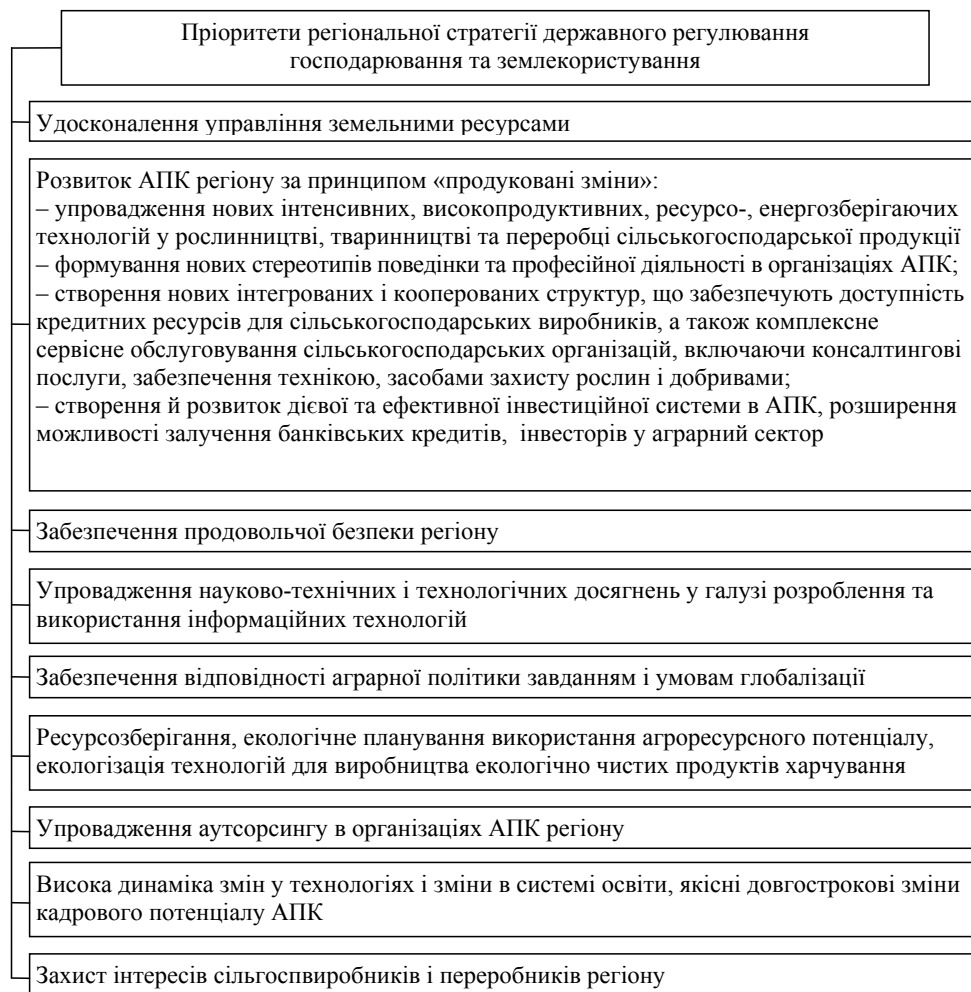

Рис. Пріоритети стратегії державного регулювання господарювання та землекористування Полтавської області

Джерело: розроблено автором

Найважливішою умовою реалізації сформульованих пріоритетів розвитку аграрного сектору Полтавської області до 2020 р. є залучення позабюджетних інвестиційних ресурсів.

Суть явищ і процесів, що відбуваються в аграрній економіці, природі та суспільстві, необхідно розглядати системно. Тому сільську територію варто розглядати як багатофункціональну систему, яка існує в постійному русі та взаємодії з іншими елементами суспільства. Стратегія ефективного господарювання й землекористування аграрного сектору регіону повинна забезпечити вирішення екологічних проблем і максимально використовувати переваги кліматичних змін по регіонах.

Стратегічні напрями розвитку землеустрою створюють основу для пошуку прогресивних приватних управлінських рішень, що зумовлюють збільшення віддачі від нових землеробських і технічних засобів і технологій. Стратегія ефективного господарювання та землекористування аграрного сектору Полтавської області враховує умови інтенсивного залучення сільгоспугідь у господарський

обіг. Значущість реалізації стратегії підвищується у зв'язку з посиленням економічної, екологічної та соціальної компонент фінансового оздоровлення сільсько-господарського виробництва й подальшого розвитку високоефективних галузей сільського господарства.

Агроекономічні принципи й умови ефективного функціонування механізму екологічно стійкого землекористування включають діапазон природогосподарських інновацій, орієнтованих на реалізацію в господарській практиці сучасних сільгоспідприємств області превентивних нововведень щодо відновлення екологічно дискредитованих сільськогосподарських угідь і формування оптимальної природно-адаптаційної інфраструктури аграрного землеробства.

Пріоритетом стратегії ефективного господарювання й землекористування аграрного сектору Полтавської області є природно-адаптаційне землекористування, що полягає в поліпшенні якості сільськогосподарських угідь, раціоналізації режимів внесення органімінеральних добрив, переході до гумусозберігаючих методів землеробства, використанні інноваційної біотехнології боротьби зі шкідниками та хворобами культурних рослин, що дає змогу стабілізувати деформовані ґрунтово-земельні екосистеми, знижувати збиток для місця існування й забезпечувати при цьому позитивну динаміку виробництва сільгосппродукції, зростання врожайності сільськогосподарських культур, підвищення окупності витрат на селекцію, насінництво, застосування перспективних сортів у сільгоспвиробництві.

Стратегія ефективного господарювання й землекористування повинна залучати механізми вбудовування науки в структуру аграрних ринків. Аграрна наука також не може розраховувати на істотне збільшення державного фінансування робіт, окрім фундаментальних, і повинна орієнтуватися на створення спеціальних режимів торгівлі науково-технічною продукцією, яка забезпечить науковцям прийнятний рівень доходів.

У процесі розроблення дієвої стратегії ефективного господарювання й землекористування необхідно враховувати природокористувальну й екологічну складові зовнішнього середовища, у якому діють підприємства АПК.

Стратегія ефективного господарювання та землекористування аграрного сектору Полтавської області до 2020 р. повинна передбачати, на нашу думку, розвиток галузей і організацій за принципом «продуковані зміни», урахувати вимоги XXI ст., глобалізації, що здатні радикально змінити нинішній стан сільськогосподарських галузей.

Висновки

1. Державне втручання в ринкову економіку є необхідним, що підтверджується узагальненням накопиченого досвіду перетворень у зарубіжних країнах і в Україні.

2. В основу методології аграрного реформування необхідно покласти інституційний підхід. У сучасних умовах необхідною є розробка стратегії розвитку АПК у вигляді розгорненого плану стійкого розвитку комплексу, з визначенням конкретних заходів щодо кожного інструменту його регулювання з боку держави. Необхідним є коректування аграрної політики держави з метою підвищення ефективності підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі.

3. Пріоритети регіональної стратегії державного регулювання господарювання та землекористування Полтавської області дасть змогу сконцентрувати обмежені ресурси комплексу на найбільш актуальних напрямках.

Література

1. *Босенко А. В.* Аналіз дієвості організаційно-економічних механізмів державного регулювання агропромислового комплексу / А. В. Босенко // Матеріали за 7-а міжнародна научна практична конференція, [«Найновітє постиження на європейската наука», – 2011»], 17-25-ти юни, 2011 на икономики. Том 8. Икономики. – София. «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2011. – С. 58-60.
2. *Босенко А. В.* Аналіз розвитку агропромислового комплексу Полтавської області та сучасної системи його оподаткування / А. В. Босенко // Економічний простір. – Збірник наукових праць. – № 56/1. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2011. – С. 23-31.
3. *Босенко А. В.* Стратегія державного регулювання агропромислового комплексу / А. В. Босенко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка. Випуск 5 (4). – № 10/1. Том 19. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2011. – С. 17-24.
4. *Гайдуцький П. І.* Розвиток багатокладного господарювання та конкурентоспроможного агропромислового виробництва / П. І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2001. – № 4. – С. 19-28.
5. *Ігнатєва І. А.* Методологічні основи стратегічного управління підприємством : дис. ... док. екон. наук : 08.06.01 / І. А. Ігнатєва. – К., 2006. – 386 с.
6. *Лисецький А.* Аграрний сектор України : адаптивний саморозвиток і глобальні виклики у регіональному вимірі / А. Лисецький, М. Соломко, І. Думи // Економіка України. – 2007. – № 11. – С.57-69.
7. *Месель-Веселяк В. Я.* Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 7-14.
8. *Пакулін С. Л.* Стратегія і сценарії соціально-економічного розвитку агропромислового комплексу в умовах глобалізації / С. Л. Пакулін // Економіка : проблеми теорії та практики : Збірник наукових праць. Випуск 261: В 7 т. – Том II. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. – С. 499-504.
9. Стратегічні пріоритети та сучасні завдання розвитку реального сектору економіки України / Б. М. Данилишин (відп. ред.) та ін. / РВПС України НАН України. – Черкаси : Брама-Україна, 2007. – 544 с.

УДК 330.15

В. І. Вороненко
аспірант кафедри економіки та бізнес-адміністрування,
Сумський державний університет

Ефективність відновлення природних ресурсів у еколого-економічній стратегії розвитку регіону

Статтю присвячено актуальній на сьогодні проблемі відновлення природних ресурсів, а саме ефективності їх відновлення. Автором запропоновано методологічні підходи до оцінки ефективності відновлення природних ресурсів суб'єктами господарської діяльності. Розроблено методики оцінки ефективності відновлення водних, земельних і лісових ресурсів суб'єктами господарської діяльності на рівні регіону. Запропоновано методику оцінки вартості відновлених за певний період часу лісових ресурсів. У якості дослідницького завдання автором було оцінено ефективність відновлення водних, земельних і лісових ресурсів у Сумській області, надано відповідні рекомендації.

Ключові слова: природні ресурси, ефективність відновлення, водні ресурси, земельні ресурси, лісові ресурси, вартість ресурсів, регіон.